

Moldova biseriциilor de lemn

— Album de reportaj —

OTILIA BĂLINIȘTEANU

Moldova bisericeilor de lemn

Album de reportaj

Contribuie prin donațiile și multe dintre fotografiile
ce însoțesc acest volum.

Un zădărnicesc încercare de cultură, doamnei Emilia
Payck, unul dintre cei mai valoroși etnologi români ai
secolului trecut, pleacă dintr-o noapte pe 16 octombrie
2014 la Paris după ce a prelatat acest volum.

Mulțumiri speciale "Lumina" pentru publicarea
seriei de reportaj "Biserici de lemn ale Moldovei".

PREFAȚĂ: <i>Un necesar gest de salvare a patrimoniului cultural național</i> Emilia Pavel	7
--	---

ARGUMENT Otilia Bălinișteanu	9
---------------------------------------	---

I

BISERICILE DE LEMN ALE IAȘILOR

Drumul bisericilor de lemn din Iași

Prolog. Iașii bisericilor de lemn	17
La bisericuța din Păușești, istoria așezării s-a scris pe lemn	18
Locașul ciurbeștenilor, o poveste scrisă pe lemn	24
Bisericuța de pe „drumul izbăvirii”	28
Schitul ocrotitor din codrii Brădiceștilor	30
Pahomia, zbcucium și credință vie	34
Bisericuța din satul lui Boris	38
Piatră și lemn, împletite în destinul ctitoriei domnești de la Șcheia	42
Gingașa întrupare a lemnului de la Ipatele	48
Ctitoria din satul oșteanului polon Francisc	52
Prețioasa ctitorie a Cărpeștilor de la Jigoreni	56
Ctitoria de bârne a boierului Mihai Mădârjac	62
Bisericuța boierului Dramă de la Mădârjești	64
Șubreda „nepoată” a bisericuței lui Neculce	68
Locașul de pe moșia boierului Fedeleş	72
La Muncelul de Sus, biserica de lemn și-a urmat satul	74
Artă și măiestrie pe lemnul bisericii de la Stolniceni-Prăjescu	78
Bisericuța neclintită de veacuri din Mirosllovești	82
Aproape cinci secole de istorie la bisericuța din Zlodica	88
Ultima ređută a unui sat ce stă să dispară	94

II

BISERICILE DE LEMN ALE SUCEVEI

Drumul bisericilor de lemn din Suceava

Prolog. Suceava bisericilor de lemn	101
Dragomirna în lemn de la Drăgușeni	102
Trista bisericuță de la Forăști	106
Locașul dreptei credințe de la Slătioara	108
Ctitoria domnească din raiul Rădășenilor	112
Biseriçuța din Dumbrava Minunată	120
Biseriçuța din Bănești, o poveste de trei veacuri	124
Locașul ocrotit de patriarhul Iustin	128
Biseriçuța sihastră de la Mitocaș	134
Mai aproape de Dumnezeu în biseriçuța de la Todirești	138
Biserica dantelelor de lemn	142
Locașul ce și-a găsit liniștea la Humoreni	146
Monumentalul locaș de lemn de la Botoșana	150
Tezaurul pictural al locașului de lemn de la Horodnic de Sus	156
Căsuța lui Dumnezeu de la Horodnic de Jos	160
Împărăția lemnului sfințit, de la Frătăuții Noi	164
Biseriçuța din livada lui Ioan Balan	168
Vechea biserică a Putnei, un monument condamnat la dipariție	172
Biseriçuța reclădită, de la Vama	178
Biserica din Capu' Satului, un giuvaier din țara lemnului	182
Locașul olecuță ascuns, de la Colacu	186

III

BISERICILE DE LEMN ALE BOTOȘANILOR

Drumul bisericilor de lemn din Botoșani

Prolog. Botoșanii bisericilor de lemn	193
Biseriçuța din prisacă	194
Biseriçuța lui Bașotă de la Bălușeni	198
Tainica lume a lemnului sfințit de la Cristești	202
Biseriçuța de la Schit-Orășeni, un statornic megieș al Cerului	208
Biserica din poienița Icușenilor	216
„Mănăstioara” din poiană a schimnicului Agaton	220
Biseriçuța de lemn, „inima Cerviceștilor”	226
Cei doi stâlpi ai credinței de la Leorda	230
Biseriçuța „călătoare” de la Dobrinăuți-Hapăi	234
Acasă la Dumnezeu, în biseriçuța din Talpa	236
Povestea locașului dăruit Căndeștilor	238
Locașul ocrotit de familia boierilor Flondor	240
Biseriçuța din satul despărțit	242
Ultimul martor al „târgului Vlădenii”	244
Fortăreața boierească de la Hilișeu Crișan	246
„Călătorea” de la Corjăuți	250
Biseriçuța Sfântului Nicolae, de la Dămileni	252

Locașul de la Suharău, un vajnic străjer al credinței	254
Bisericuța „de poveste”	258
Bisericuța de pe Moșia Bivol	262
Bisericuța de lemn, cel mai vechi „document” din Mileanca	266
La Havârna, în lumea lemnului sfințit	270
Bisericuța de lemn, sufletul Vornicenilor	272
Bisericuța Vârgolici, o bijuterie șlefuită în lemn	276
Locașul salvat de cărturarul Dumitru Furtună	280
Bisericuța celui mai vechi sat din Moldova	282
Valorosul locaș de pe moșia boierului Zoitan	284
Bisericuța „cu brâu” din codrii Văculeștilor	286
Bisericuța satului „de peste tei”	288
Locașul de bârne din satul lui Busuioc	290
Bisericuța din Brăești, o capodoperă a artei lemnului	292
Bisericuța ultimilor trăitori din Vilcele	296
Locașul „de la târg” al Cotârgacilor	298
Locașul „de la curte” al Ionășenilor	302

IV

BISERICILE DE LEMN ALE NEAMȚULUI

Drumul bisericilor de lemn din Neamț

Prolog. Neamțul bisericilor de lemn	309
Bisericuța de tisă a rugătorilor de la Bicazu Ardelean	310
Bisericuța de pe munte	314
Bisericuța „ungurenilor” de la Grințieș	318
Bisericuța de la poalele Ceahlăului	322
Tainicul locaș de lângă apa Bistricioarei	326
Gingașa casuță a lui Dumnezeu, de la Galu	330
La Fărcașa, lemnul a luat chip de biserică	334
Bisericuța ocrotitoare a Văii Largului	338
Biserica străbunilor lui Creangă	342
Bisericuța din satul baciului Baboi	348
Bisericuța de la „Fagii Groși”	352
Mai aproape de Cer, în schitul de la Țibucani	356
Locașul primelor măicuțe de la Văratec	360
Bisericuțele din satul măicuțelor	364
Bisericuța din Corni, o enclavă de românism	368
Bisericuța din satul slatinelor	374
Bisericuța supraviețuitoare de la Mășcătești	378
Locașul ascuns, din Vânătorii Pietrei	382
Biserica de la Văleni, o copleșitoare călătorie în trecut	384
Un locaș în suferință: biserica Sfântului Nicolae, de la Conțești	388
Biserica ultimilor săteni de la Gura Văii-Deal	392
Bisericuța de pe dealul Turtureștilor	396
Bisericuța înălțimilor	400
Trista poveste a bisericuței din Luminăș	404
Biserica lui Alecu Poloboc	406
Împărăția lui Dumnezeu de pe Dealul bisericii	408
Bisericuța de pe Dealul Dafnoaiei	410

V

BISERICILE DE LEMN ALE BACĂULUI

Drumul bisericilor de lemn din Bacău

Prolog. Bacăul bisericilor de lemn	417
Biseriçuța de pe piscul Gârbovanei	418
Locașul cu strai de bârne din satul lui Neagu	422
Biseriçuța din satul ciobanilor bârsani	426
Locașul din satul „de pe curățitură”	430
Căsuța de bârne a Sfintei Parascheva, de la Târgu Ocna	436
Biseriçuța din satul pădurilor de tisă	440
Biseriçuța dohotarilor	444
Inima pădurii Măguricea bate încă în locașul de la Boiștea	446
Cetățuia lemnului sfințit, de la Plopu	448
Biseriçuța ardelenilor de pe Lapoș	452
Biseriçuța din poiana cu leordă	454
Biserica de lemn, sufletul Rusăieștilor	456
La Prohozești, credința s-a statornicit într-un locaș de bârne	460
Tristul locaș de bârne de la Șesuri	462
Biseriçuța Elenei Sturza, de la Bolătău	464
Căsuța sufletelor de la Balcani-Marginea	468
Cel mai bătrân martor al istoriei Ludașilor	472
Biseriçuța plămădită pe dealul Cucuieților	474
Scunda ctitorie de bârne din Berești-Tazlău	478
Locașul Luncanilor, o istorie scrisă pe bârne	482
Merișor, o lume construită din lemn și din gingășie	486
Biseriçuța Ciolpani, o delicată împărăție de duh și de lemn	492
Biserica Sfinților Voievozi, de la Drăgești-Dămieniști	498
Blânda cetate a Cerului de la Tisa Silvestri	500
Lipova, o poveste despre bârne, grație și simplitate	504
Biseriçuța de pe Dealul Mănăstirii	508
Biserica boierească a Coloneștilor	510
Biseriçuța răzeșească din Valea lui Matei	512
Biseriçuța clucerului Enache de la Răchitoasa	514
Oprișești, un sat îmbătrânit și o biseriçuță în ruină	518
Cetățuia păcii, de la Șendrești	522
Splendidul tezaur pictural de la Fundătura-Țepoia	524
Locașul de pe dealul liniștii	528
Biserica din Fântânele, un tezaur șlefuit în lemn	530
Locașul ultimilor stăpânitori ai Fichiteștilor	534
Biseriçuța din cătunul natal al lui Vasile Pârvan	536
Biseriçuța-santinelă de la Fundoia	538
File din istoria biseriçuței de la Drăgești-Tătărăști	540
Biseriçuța din Pogleț, un hrisov al timpului înveșnicit în lemn	542
Căsuța de lemn a Sfântului Nicolae, de la Parincea	546
Ctitoria boierilor Strat, de pe Dumbravă	550
Biseriçuța din satul părintelui Galeriu	554
Locașul de la Recea, pecetea unei lumi aproape apuse	556
Biseriçuța găștenarilor	558
Chipul lemnului, desăvârșit în ctitoria de la Orbeni	560

BISERICILE DE LEMN ALE VASLUIULUI

Drumul bisericilor de lemn din Vaslui

Prolog. Vasluiul bisericilor de lemn	567
Mirceștii și-au păstrat istoria în biserica de bârne	568
Biseriçuța „călătoare” a Draxenilor	572
La Butucăria, lemnul a odrăslit în veșmântul bisericii	576
Locașul însingurat de pe Telejna-Deal	578
Cetățuia lui Dumnezeu „de pe Zapodie”	580
Biseriçuța din satul lui Dobro	584
Biserica de pe zarea Ciofenilor	586
Biseriçuța din satul lui Tănase cel tăcut	590
Biseriçuța-muzeu de la Burghelești	594
Locașul din inima codrilor Muntenești	600
Hârșova, un locaș cât o carte de istorie.....	602
Două veacuri de istorie în biseriçuța Oșeștilor	606
Biseriçuța Buzdugăneștilor, de la Căzânești	610
Biseriçuța din satul ulișelor cotite	614
Căsuța de închinăciune a călugărului Rafail	616
Băbușa, o lume a miniaturalului	620
Locașul Căracășeștilor de la Buhăiești	626
Biseriçuța de lemn din raiul de la Pârvești	630
Hotarnicul din Vlădești-Vișinari	634
În ograda cu liniște a fostului schit Orgoeștii Vechi	638
Sfânta ctitorie a boieroacei Safta Bogdan	642
Locașul domnesc de pe Valea Teișului	646
Gologofta Ivăneștilor	650
Biseriçuța „călătoare” de pe Harțag	654
Biseriçuța răzeșească de la Gârceni	658
Căsuța de lemn sfințit din Dumbravă	662
Bătrânul schit de pe moșia lui Mălin	666
Locașul din satul lui Dragomir	670
Zestrea scrisă pe lemn a locașului de la Călimănești	672
La Puiеști, în împărăția liniștii	676
Bătrâna biseriçuță din Cetățuia Puiеștilor	680
Minuscula ctitorie din satul lui Cârjă	684
Mândra ctitorie boierească de la Pogana	688
La Obârșeni, în biseriçuța banului Costachi	692
Schitul lui Cantemir de pe Valea Elanului	696
Biseriçuța boierească din podgoria Avereștilor	700
Ctitoria lui Dumitrache Miclescu, de la Popești	704
Locașul Știoborănilor, un tezaur al artei lemnului	708
<i>Tabel rezumativ – județul Iași</i>	712
<i>Tabel rezumativ – județul Suceava</i>	714
<i>Tabel rezumativ – județul Botoșani</i>	716
<i>Tabel rezumativ – județul Neamț</i>	718
<i>Tabel rezumativ – județul Bacău</i>	722
<i>Tabel rezumativ – județul Vaslui</i>	726
Glosar	733
Bibliografie	737

LA BISERICUȚA DIN PĂUȘEȘTI, ISTORIA AȘEZĂRII S-A SCRIS PE LEMN

Așezată între dealuri, la răscrucea drumurilor de odinioară dinspre Podu Iloaiei, Hărpășești și Horlești, biserica de lemn de la Păușești a traversat o istorie de trei veacuri și jumătate. Bine conservată, bisericuța merită readusă în atenția specialiștilor și a noastră, a tuturor, pentru însemnătatea sa istorică și pentru valoarea arhitecturală.

Cândva, pe la 1600, pe fundul văii, lângă lazul vechi, ca într-un căuș, având într-o latură codrii deși de pe Dealu Mare, se întindea cătunul Păușești. Cu câteva zeci de case, pitit între dealuri, ferit de ochii năvălitorilor, sătucul avea să se bucure, la 1643, la mijloc de iulie, de ridicarea unei biserici de lemn, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”. Vatra satului s-a strămutat în secolul al XVIII-lea de-a lungul șoselei ce leagă Dumeștii de Iași, dar bisericuța n-a plecat de pe locul ei de mai bine de trei veacuri și jumătate, rămânând să slujească oamenilor din mijlocul cimitirului.

Am găsit-o între dealurile încă împovărate de zăpadă, într-o zi de început de martie. Ca să ajung s-o văd de aproape, a trebuit să străbat un kilometru și jumătate prin câmp, pe zăpada înghețată ce acoperă drumul de țară practicabil numai vara, când ploile nu-și fac de cap. De sus, de pe deal, i se vede doar acoperișul de draniță, ca o pălărie, și crucile de la cele două capete. O pată cenușie, pe zăpada ce-o înconjoară din toate părțile. „Vara e ca un vis aici. Totul e verde și înflorit. Și iarna e ferit locul ăsta. Sunt cu câteva grade mai mult decât în sat”, povestește părintele Constantin Guzgă, în timp ce coborâm spre bisericuță. Zăpada e încă aspră și greu de străbătut. Ne încălzim la mers și ne adâncim în poveste.

A ajuns în Păușești, ca preot paroh, în 1979. Bisericuța de lemn din cimitirul satului, deși declarată monument istoric, era o ruină: înăuntru ploua, fundația se năruise,

tabla, pusă cine știe când pe acoperiș, ruginise, lemnul era distrus în unele locuri. Deși în sat exista biserică de zid, parcă nu l-a lăsat inima să lase bisericuța de lemn să se piardă cu totul. „Cum să las să dispară așa un lucru frumos? N-am putut”, își amintește părintele. S-a apucat de treabă, iar treabă a fost destulă și greu de dus la capăt. Erau vremuri dificile, în care biserica era prigonită de comuniști, iar reparațiile la astfel de locașuri se făceau cu mare caznă. A făcut numeroase demersuri, i-a prezentat situația și vrednicului de pomenire patriarh Teoctist, pe atunci mitropolit al Moldovei, iar acesta l-a trimis pe Înaltpreasfințitul Pimen să vadă cum stau lucrurile. „S-a uitat roată-mprejur și mi-a spus: «Apucă-te de treabă că pe-aici nu trece nimeni să te vadă». Așa am început.”

Izolarea i-a prins bine bisericii. Nimeni n-a trecut să vadă și nimeni nu l-a pârât autorităților, așa că sfântul locaș a fost salvat.

„Am visat, într-o noapte, că s-a dărâmat”

Cu eforturi uriașe a găsit materialele de construcții necesare, iar cu ajutorul oamenilor din sat și cu multă ingeniozitate a reușit să refacă biserica astfel încât să arate cât mai aproape de felul în care arăta la începuturile sale. A făcut totul cu puterile satului și ale parohiei, dar respectând indicațiile inginerilor, astfel încât azi biserica

este unul dintre cele mai bine conservate de astfel de monumente din județul Iași și chiar din Moldova. „M-am tot gândit cum să facem să putem lucra la fundație, fiindcă acolo erau problemele. Am ridicat-o, până la urmă, cu pârghii de lemn, la aproape un metru înălțime. Intrau oamenii cu tot cu roabă pe dedesubt. Într-o noapte, în perioada în care a stat suspendată pentru a se lucra la fundație, am visat că s-a dărâmat. Am venit într-un suflet aici și, când am văzut că-i în picioare, m-am bucurat din toată inima.”

A refăcut tot ce s-a putut: fundație, încheieturile bânelor, bolta din interior, streășina, acoperișul. Iar mica bisericuță și-a recăpătat înfățișarea de odinioară. Lucrările s-au terminat în 1986, când a fost resfințită, primind și hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe.”

Privind-o azi, așezată cuminte în mijlocul crucilor cimitirului, nu poți să nu te gândești câte va fi văzut de-a lungul atâtor veacuri de existență. Câte hoarde de tătari, câte năvăliri turcești nu vor fi învăluit în nori de praf locul? Câți morți va fi văzut căzând și câte obuze nu vor fi explodat pe câmpul din fața sa, pe unde trecea linia frontului, în cel de-Al Doilea Război Mondial? Câte ierni și câte primăveri nu vor fi lăsat urme pe îmbrăcămintea sa de lemn? Doar privindu-i grinzile bătrâne putem înțelege ce grozavă lecție de istorie avem încă norocul să ne spună.

Spre bisericuța „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, construită la 1643, pe locul primei vetre a satului Păușești, drumul taie direct câmpurile, cale de un kilometru și jumătate (stânga - jos).

Pisania bisericii sculptată în lemn, pe cornișa de deasupra intrării: „Cu ajutorul Tatălui și al Fiului și săvârșirea Sfântului Duh, am zidit acest hram și l-am terminat eu, Ieremia Murguleț, pentru pomenirea și a soției mele, Candachia, și a neamului nostru, în zilele binecredinciosului și iubitor de Hristos Vasile Voevod, domn al Țării Moldovei în anul 7151 (1643), luna iulie, 14 zile.” Detaliu (sus).

Locașul a fost restaurat în 1986, în ciuda regimului comunist, cu sprijinul vrednicului de pomenire patriarh Teoctist, pe atunci mitropolit al Moldovei.

La ultimele lucrări de restaurare bisericuța a fost ridicată pe pârghii de lemn, pentru a-i putea fi întărită temelia degradată, de piatră.

